

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ὑμνολογία ἐξελισσομένη σὺν τῷ χρόνῳ ἐν τῇ ἡμετέρῃ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ ποικίλας μορφῆς ἀπεκρυσταλλώθη εἰς ὠρισμένον τύπον μόλις κατὰ τὸν ἡ' αἰῶνα ὁπότε εἰς τὸ ποιητικὸν στερέωμα ἐφάνησαν οἱ τῶν Ἱεροσολύμων μεγάλοι ποιηταί, ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης καὶ ὁ Κοσμᾶς. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ ἐπινόησις τοῦ Κανόνος¹, ἀγνώστου μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἡ εἰς ἑννέα ᾠδὰς αὐτοῦ διαίσεις διήνοιξε καὶ ἐπλάτυνε τὰ στενὰ τοῦ ἐστενοχωρημένου τροπαρίου ὄρια καὶ ἀστενοχωρήτως οἱ ποιηταὶ ἐν τῇ ἐκτάσει τοῦ κανόνος ἐπλάτυναν τὰς ποιητικὰς αὐτῶν πτέρυγας. Τοῦ Ρωμανοῦ τὰ κοντάκια, ἡ νέα αὕτη μορφή τῶν ὕμνων ἡ ἀπὸ τοῦ 7' αἰῶνος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσαχθεῖσα, παρείχον μὲν ἄνεσιν εἰς τοὺς ποιητὰς πρὸς εὐρυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν ἰδεῶν των, ἀλλ' ἦσαν κουραστικά καὶ μονότονα, ἕξ ὁμοίων μακροσκελῶν στροφῶν ἀποτελούμενα· ἐνῶ ὁ Κωνῶν τὴν συντομίαν τοῦ τροπαρίου τηρήσας καὶ τὸν ρυθμὸν ἐποίκιλλε. Ὁ ποιητῆς καὶ μελωδὸς Δαμασκηνὸς δὲν ἤρῄσκετο εἰς τὴν μονότονον τῶν στροφῶν τοῦ Ρωμανοῦ ἀνάγνωσιν· διότι πλὴν τοῦ κοντακίου τὸ

1. Εἶνε ἐσφαλμένη ἡ ἐπικρατοῦσα γνώμη ὅτι ἐφευρέτης τοῦ κανόνος ἦν ὁ Ἄνδρέας ὁ Κρήτης. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ Ἄνδρέας, ὁ ποιητῆς τοῦ μεγάλου κανόνος, ἐθεωρήθη προγενέστερος τοῦ Δαμασκηνοῦ Ἰωάννου. Ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν σύγχρονοι, περὶ τούτου οὐδεμία ἀπομένει ἀμφιβολία, ἀφοῦ ὁ μὲν Ἄνδρέας δανεῖζεται τοὺς εἰρημοὺς τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ κατ' αὐτοὺς πλέκει κανόνας, ὁ δὲ Δαμασκηνὸς τοὺς εἰρημοὺς τοῦ Ἄνδρέα. Οὕτω πρὸς τὸν εἰρμὸν τοῦ Δαμασκηνοῦ «ὡς ἐν ἡκείῳ πεζεύσας ὁ Ἰσραὴλ» ἐφαρμόζει ὁ Ἄνδρέας τὸν κανόνα αὐτοῦ πρὸς ψυχορραγοῦντα (ἴδ. Εὐχολόγιον ἐκδ. Νικολάου Παπαδοπούλου σ. 223, Ἀθῆναι 1928) πρὸς ἄλλον τοῦ Δαμασκηνοῦ «ὕγραν διοδεύσας» κανόνα πρὸς τὴν Ὁδηγήτριαν (ἐν κώδ. 269 φ. 329β τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Παρισίων). Ὁμοίως πρὸς τὸν εἰρμὸν τοῦ Δαμασκηνοῦ «οὐκ ἔστι σοι ὅμοιος» πλέκει τὸν εἰς τὴν προσκύνῃαι τῆς ἀλύσεως τοῦ Πέτρος κανόνα (ἴδ. Pitra Hymnographie de l'eglise greeque σ. XLVI). Ὡσαύτως καὶ κατὰ τὸν εἰρμὸν τοῦ Κοσμᾶ «δεῦτε λαοί» πλέκει κανόνα εἰς τὴν Θεοτόκον (ἴδ. κανόνα 57 ἡμετέρας συλλογῆς). Ἄλλὰ καὶ ὁ Δαμασκηνὸς δανεῖζεται τοὺς εἰρημοὺς τοῦ Ἄνδρέα εἰς κανόνας αὐτοῦ εἰς τὸν ἀπόστολον Θωμᾶν καὶ εἰς τὸν ἁγ. Νέστορα καὶ εἰς ἄλλους ἁγίους.

ὁποῖον ἐνεῖχε θεῖαν μελωδίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ παράστασιν, αἱ λοιπαὶ στροφαί, ὁ λεγόμενος Οἶκος, ἀνεγινώσκοντο καὶ μόλις περὶ τὸ τέλος ὑπηχοῦντο ναχελῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἀπὸ ποιητικῆς μὲν ἀπόψεως αἱ στροφαὶ αὗται τοῦ Ρωμανοῦ ἦσαν ἀπαράμιλλοι, ἀλλ' ἀπὸ μουσικῆς ἐστερημέναι ζωῆς, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δαμασκηνὸς ἀπηξίωσε ν' ἀκολουθήσῃ τὸν Ρωμάνον ἄλλην ὁδὸν τραπεῖς γενόμενος ἀκουσίως βεβαίως παραίτιος ν' ἀφανισθῇ ἢ κολοσσιαία τοῦ Ρωμανοῦ ποιητικῆ παραγωγῇ ἐκτοπισθεῖσα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιβόλου. Καὶ διετήρησε μὲν ἡ ἐκκλησία τὸ Κοντάκιον καὶ τὴν πρώτην τῶν ὕμνων στροφήν (τὸν Οἶκον), ἀλλὰ τὰ λοιπά, οἱ θεσπέσιοι ἐκεῖνοι καὶ ἀνέφικτοι ὕμνοι, ἀφέθησαν εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ χρόνου ὅστις διεσπάραξεν αὐτά. Τὴν καταστροφήν διέφυγον ἐκεῖνα μόνον τοῦ Ρωμανοῦ ὅσα ἡ ἐκκλησία καὶ αὐτὸς ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τῇ παλαιᾷ Παρακλήτικῇ μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ποιημάτων ὡς πολυτίμους ἀδάμαντας ἔταξε, τὰ ἀναστάσιμα δηλαδὴ τῶν Κυριακῶν Κοντάκια καὶ ἡ Ὑπακοή.

Διὰ τῆς νέας ποιητικῆς μορφῆς, τοῦ λεγομένου Κανόνος, ὁ Δαμασκηνὸς ἐπεδίωξε καὶ συντομίαν καὶ ποικιλίαν ρυθμοῦ καὶ μέλους ὅπως κρατήσῃ ἀπερίσπαστον τὴν ψυχὴν τοῦ χριστιανοῦ κατὰ τὰς ὥρας τῆς προσευχῆς, συντομίαν κατὰ τὴν σύνθεσιν τῶν τροπαρίων, καὶ ποικιλίαν ρυθμοῦ καὶ μέλους διὰ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν ᾠδῶν· ἀλλ' ἐκτὸς τῶν δύο τούτων προτερημάτων τοῦ κανόνος, παρέρχεται ὡς εἶπον, εἰς τὸν ποιητὴν καὶ χῶρος ἀνετος πρὸς ἐ' ἀντήσιν τοῦ θέματος αὐτοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὰς τοῦ Ρωμανοῦ στροφάς. Εἰς τὴν τοιαύτην δὲ τοῦ κανόνος ιδιότητα ὀφείλομεν τὸν πλατυσμὸν τῶν ἀγιολογικῶν ὕμνογραφικῶν μνημείων ἐκτενῶς καὶ σαφῶς διατετυπωμένων ἐν ποικιλίᾳ ἐκφράσεως καὶ θαυμαστῇ καλλιπερίᾳ. Καὶ ἔχομεν οὕτω ἐν φράσει λελαξευμένη καὶ μεμετρημένη ὄχι μόνον ἐν ἐκτάσει ἅπασαν τὴν δογματικὴν ὀρθόδοξον θεολογίαν, οἷαν διετύπωσαν οἱ πατέρες εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ἀγιολογικὰς εἰδήσεις ἀκεραίας καὶ ἀλωβήτους ὅσας οἱ ποιητὰὶ νὰ περισώσωσιν ἠδυνήθησαν. Ὁ ὑπὲρ πάντας εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς δογματικῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας εἰδικώτατα ἐνδιατρίψας Δαμασκηνὸς ἐνέκλεισεν εἰς τοὺς ὕμνους αὐτοῦ καὶ δὴ τοὺς ἀναστασίμους ἅπαν τὸ περὶ τῆς θείας οἰκονομίας μυστήριον· ἐκ τοῦ θεολογικοῦ ταμείου τῶν αὐτοῦ γνώσεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας πᾶσαν τὴν γνῶσιν δανεισθεὶς ἀπετύπωσεν ἀσφαλίστατα καὶ ἐναργῶς τὰ ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς αὐτοῦ Ἀναλήψεως ἐν θεοπνεύστῳ παραστατικότητι καὶ μεγαλοπρε-

πέιζ. Ἡ περὶ Χριστοῦ θεολογία, ἡ ἐν τῷ κόσμῳ αὐτοῦ παρουσία, ἡ διδασκαλία καὶ τὸ κήρυγμα, ὁ βίος καὶ τὰ θαύματα, ἡ θεότης αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπότης, τὰ πάθη καὶ ἡ ἀνάστασις ἀπετέλουν τὸν ἄξονα τῆς ὅλης ἁσματολογίας καὶ περὶ τοῦτον ἐστρέφοντο αἱ μορφαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ὁ δογματικὸς οὗτος πλοῦτος διεσκορπισμένος εἰς τὸ σύνολον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως ἐκρύπτετο ὑπὸ τὸν ὄγκον τοῦ ποικίλου περιεχομένου τῶν ἱερῶν βιβλίων. Τοῦτον ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγαγόντες ἀπηρτίσαμεν πλήρη τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ὡς οἱ ἱεροὶ ὕμνογράφοι σαφῶς διεζωγράφησαν καὶ κατήγγειλαν. Πρὸς τοῦτο δὲ ἐξηρευνήθησαν ἅπαντα τὰ γνωστὰ ἀγιολογικὰ μνημεῖα καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ ἄγνωστα, τὰ μὴ ἰδόντα εἰσέτι τὸ φῶς, τὰ διὰ τοῦ † σημειούμενα ἐν τῷ κειμένῳ. Ἡ ὅλη φρασεολογία ἐλήφθη ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς ἐκκλησίας, μόνον ἐκ λόγου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου ἄρτι δημοσιευθέντα ὑφ' ἡμῶν¹, συμπεριελήφθησαν ἐκφράσεις τινὲς διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀκρίβειάν αὐτῶν. Οὕτως ἐκ τοῦ συνόλου τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως, τῆς τε γνωστῆς καὶ τῆς ἀγνώστου, ἀπηρτίσθη ζωηροτάτη ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ, ὁποῖαν οἱ ποιηταὶ πνευματοκινήτως διεζωγράφησαν.

1. Ἡ Θεοτόκος ἐν τῇ ὕμνογραφίᾳ· ἐν Παρισίοις 1930 σ. 91—96

ΛΕΞΕΙΣ ΣΥΓΚΕΚΟΜΜΕΝΑΙ

<p>'Ακάθ.= 'Ακάθιστος 'Ανδρέας= 'Ανδρέας ὁ Κρήτης 'Απόστιχ.= 'Απόστιχα 'Αρσένιος= 'Αρσένιος μοναχός Αὔγ.= Αὔγουστος Γερμανός= Γερμανός ὁ Α' Π. Κ) πόλεως Γεώργιος= Γεώργιος ὁ Νικομηδείας Δαμ.= Δαμασκηνός 'Ιωάννης Δευτ.= Δευτέρα Δογματ.= δογματικόν (θεοτοκίον) 'Εδδ.= ἑβδομάς Εἰρμ.= εἰρμός 'Εσπερ.= ἑσπέρας ἢ ἑσπερινός Εδχ.= Εδχαίτων 'Ιωάννης ὁ Μαυρόπους ἤχ.= ἤχος Θηκ.= Θηκαράς 'Ιωάννης μοναχός Θεόδωρος= Θεόδωρος ὁ Στουδίτης Θεοτ. ἢ Θεοτοκ.= Θεοτοκίον Θεοφάνης= Θεοφάνης ὁ Νικαίας ὁ Γρα- πτός 'Ιαν.= 'Ιανουάριος 'Ιδιόμ.= 'Ιδιόμελον 'Ιωαννίκιος= 'Ιωαννίκιος μοναχός 'Ιωσήφ= 'Ιωσήφ ὁ 'Υμνογράφος ΚΘ= Κανὼν Θεοτόκου Κλήμης= Κλήμης ὁ μελωδός Κοντ.= Κοντάκιον</p>	<p>Κοσμᾶς= Κοσμᾶς ὁ ποιητὴς ἐπίσκοπος Μαΐουμᾶ Κυρ.= Κυριακή Λάσκαρης= Θεόδωρος ὁ Λάσκαρης Μαν. ῥήτωρ= Μανουὴλ ὁ μέγας ῥήτωρ Μάρκ. Εὐγεν.= Μάρκος ὁ 'Εφέσου ὁ Εὐγενικός Μεσοπεντηκ.= Μεσοπεντηκοστή Μητροφάνης= Μητροφάνης ὁ Σμύρνης Παρακλ.= Παρακλητικὴ Παρασκ.= Παρασκευὴ Πέμπτ.= Πέμπτη Πεντηκ.= Πεντηκοστώριον Προεόρτ.= Προεόρτιον Προσόμ.= Προσόμοιον Ρωμ.= Ρωμανός ὁ μελωδός Σάββ.= Σάββατον Στιχ. ἢ Στιχηρ.= Στιχηρὸν Τεταρτ.= Τετάρτη Τριαδικ.= Τριαδικός Τρίτ.= Τρίτη Τριψδ.= Τριψιδιον Τροπ.= Τροπάριον Φιλόθεος= Φιλόθεος Π. Κ) πόλεως Φώτιος= Φώτιος Π. Κ) πόλεως 'Ωδ.= 'Ωδή</p>
--	--

—'Ο † δηλοῖ ὅτι ἐκ τῆς ἀγνώστου ποιήσεως ἢ προέλευσις·
 ὁ δὲ * τὴν συχὴν τῆς ἐκφράσεως χρῆσιν.

—Οἱ ἀριθμοὶ εἰς τοὺς Κανόνας τῆς Θεοτόκου (=ΚΘ) καὶ τοὺς εἰρμούς
 (=εἰρμ.), ὁ μὲν πρῶτος δηλοῖ τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸν κατὰ τὴν συλλογὴν
 μου, ὁ δὲ δεύτερος τὸν στίχον.

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΝ ΤΗ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑ
ΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΤΑΓΕΛΛΕΤΑΙ

Ἄβυσσος (Παρακλ. ἤχ. α' Δευτ. ἐσπέρ. Στίχ. ε'). ἄβυσσος ἄπειρος μακροθυμίας καὶ χρησιμότητος († Οἶκος εἰς σεισμόν ΚΣ' Ὀκτωβ.) ἄβυσσος ἀπέραντος τῆς φιλανθρωπίας, ἀνεκδιήγητον πέλαγος τῶν οἰκτιρμῶν καὶ ἐλέους († Καν. εἰς Χριστὸν ἤχ. δ' ᾠδ. δ' τροπ. α' Εὐχ.). ἄβυσσος γνώσεων (Καν. (α) Λαζάρου ᾠδ. γ' τροπ. β' Θεοφάνης).—γνώσεως (ΚΘ 2,3. Εὐχ.). ἄβυσσος εἰρήνης καὶ σοφίας († Καν. Εἰρήνης μεγαλομάρτ. ᾠδ. α' τροπ. α'). ἄβυσσος ἐλέους († Καν. (ζ') Προδρόμου ᾠδ. γ' τροπ. α'. Εὐχ.).—ἐλέους ἀπέραντος (ΚΘ 192,64. Εὐχ.).—ἐλέους καὶ μέγα πέλαγος (ΚΘ 108, 278. Εὐχ.). ἄβυσσος εὐσπλαγχνίας (Παρακλ. ἤχ. πλ. α' Τρίτη πρωτὶ Καν. (β') ᾠδ. α' τροπ. α'. Ἰωσήφ). ἄβυσσος μεγάλη τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ πηγὴ οἰκτιρμῶν († Καν. (ε') Προδρόμου ᾠδ. α' τροπ. δ'. Εὐχ.). ἄβυσσος μεγάλη ἐπιδημήσασα τοῖς ρεῖθροις Ἰορδάνου († Καν. προσόρτιος Φώτων ᾠδ. α' τροπ. β'. Ἰωσήφ). ἄβυσσος οἰκτιρμῶν (ΚΘ 261,177. Εὐχ.). ἄβυσσος τῆς σοφίας (Παρακλ. ἤχ. δ' Δευτ. πρωτὶ Καν. (α') ᾠδ. δ' Θεοτ. Ἰωσήφ). ἄβυσσος τῶν χαρίτων († Καν. προσόρτιος Φώτων ᾠδ. γ' τροπ. α' Γεώργιος).—τῶν ὑπὲρ νοῦν χαρίτων († Καν. ἀρχαγγέλων ᾠδ. α' τροπ. α' Γεώργιος).

ἀγαθῶν εἰς ἓν τὸν χοῦν καὶ τὸ πνεῦμα θεῖον νεύματι (Παρακλ. ἤχ. πλ. α' Παρασκ. ἐσπέρ. Στιχηρ. α').

ἀγαθὸν τὸ πρῶτον (Παρακλ. ἤχ. πλ. β' Δευτ. πρωτὶ Καν. (β') ᾠδ. δ' τροπ. β' Θεοφάνης).

***ἀγαθός**, * ὑπεράγαθος * πανάγαθος * πανυπεράγαθος. ἀγαθός καὶ δίκαιος († Καν. εἰς Χριστὸν ἤχ. δ' ᾠδ. ε' τροπ. α'. Εὐχ.). ἀγαθός φύσει καὶ πλούσιος ἐν ἐλέει (Παρακλ. ἤχ. δ' Σαββ. πρωτὶ Καν. (β') ᾠδ. θ' τροπ. γ' Θεοφάνης).

ἀγαθότης ἢ οὐσιώδης (Γειῶδ. ᾠδ. θ' Θεοτ. Δευτ. πρωτὶ Β' ἐβδομ. νηστειῶν. Ἰωσήφ Στουδίτης).

ἀγαθουργός († Καν. (θ') Ἀθανασίου ταῦ ἐν Ἀθῶν ᾠδ. ζ'. Θεοτ.).

ἄγγελος τῆς μεγάλης βουλῆς (Εἰσμ. 8,45 Κοσμάς).

***ἀγενεαλόγητος**

ἀγιάζων ἅγια (Εἰσμ. 177,13 Ἡλίας Ἱεροσολύμων). ἀγιάσας τὴν μήτραν τῆς παρθένου κατώκησεν ἐν αὐτῇ (Παρακλ. ἤχ. βαρὺς Παρασκ. πρωτὶ Καν. (α') ᾠδ. ε' Θεοτ. Ἰωσήφ). ἀγιάσας τῷ φωτὶ αὐτοῦ

ἄπασαν τὴν οἰκουμένην (Αὐγ. ζ' Ἰδιόμ. α' Λιτῆς). ἀγιάσας τὴν ἑβδόμην ἣν εὐλόγησε πρὶν καταπαύσει τῶν ἔργων (Καν. μεγάλου Σαββάτου φδ. δ' τροπ. α' Μάρκος).

ἀγλασμα νοητὸν (ΚΘ 3,6 Εὐχ. 10,111).—νοητὸν καὶ μύρον ἐκλεκτὸν καὶ πολύτιμον (ΚΘ 228, 224 Εὐχ.).

ἀγιασμὸς καὶ εἰρήνη τῶν ψυχῶν ἡμῶν (Εἰσμ. 111,29 Γερμανός).

* **ἅγιος** τῶν ἀγίων († Κοντ. Μεγάλου Σαββ. στροφή ι'. Ρωμ.).—τῶν ἀγίων ἀγιάζων πάντας (Παρακλ. ἤχ. α' Κυριακ. πρωτὶ Καν. (β) φδ. ε' Θεοτ.).—τῶν ἀγίων ὁ ὑποδείξας τῆς πάλαι σκηνῆς τὸν τύπον (ΚΘ 49,188 Μητροφάνης). ἅγιος καὶ ἄχραντος πάντων βασιλεύων († Κοντ. Ἀπόκρως στροφή ιε' Ρωμ). ἅγιος ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενος καὶ καθαγιαζὼν ἐν ἀγίῳ πνεύματι τοὺς αὐτὸν εὐσεβῶς ἀγιάζοντας (παρακλ. ἤχ. α' Δευτ. πρωτὶ Καν. (α') φδ. γ' Θεοτ. Ἰωσήφ). ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ (Παρακλ. ἤχ. α' Καν. (α') φδ. δ' τροπ. α' Κυριακ. πρωτῆ). ἅγιος Κύριος (Στιχ. ἀναστάσιμον α' Παρακλ. ἤχ. α').—Κύριος βλύζων ἀγιότητα γηνίοις καὶ ἐπουρνήιοις (Εἰσμ. 42,5 Ἀνδρέας).—Κύριος καὶ μόνος ἀναμάτητος (Παρακλ. ἤχ. βαρὺς Κυρ. πρωτὶ Στιχ. β' τῶν Αἵνων. Δαμ.). ἅγιος μόνος καὶ μόνος ἐν τεθνεῶσι ἐλεύθερος (Παρακλ. ἤχ. πλ. α' Σαββ. πρωτὶ Στιχ. γ' Ἀποστίχων Αἵνων). ἅγιος μόνος ἐν ἀγίοις καὶ μόνος ἐν δεδοξασμένοις δεξοξασμένος καὶ μόνος ὕψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν († Δαμ. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν). ἅγιος καὶ ὑπεράγιος (Εἰσμ. 249, 10 Γεώργ. Ἀνατολικός), ἅγιος φύσει καὶ ἀγαθὸς μόνος, ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς (Εἰσμ. 158,12 Γεώργ. Σικελιώτης).

ἄγραπτος τῇ πατρικῇ φύσει καὶ γραπτὸς τῇ μητρικῇ († Καν. Στεφάνου τοῦ νέου φδ. ε' Θεοτ. Θεοφάνης).

ἀγωνοθέτης τῶν μαρτύρων καὶ πρῦτανις († Καν. Μαρίας τῆς ἐν Πέργῃ φδ. η' τροπ. α' Θεοφάνης).

Ἀδάμ ὁ δευτέρως (Καν. μεγάλου Σαββ. φδ. η' τροπ. α' Μάρκος). Ἀδὰμ νέος ἀνακαινίσας τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ († Καν. τῶν ἐν Νικομηδείᾳ δισμυρίων μαρτ. φδ. ζ' τροπ. β' Δαμ.).—νέος τὸν νεκρωθέντα πάλαι Ἀδὰμ ἐπανάγων τῇ νεκρώσει αὐτοῦ πρὸς ζωὴν (ἐγκώμιον μεγάλου Σαββ. στάσις α' τροπ. λγ'). Ἀδὰμ γενόμενος νέος ἐξηφάνισε τὴν κατάραν τοῦ Ἀδὰμ (Παρακλ. ἤχ. α' Σαββ. πρωτὶ Καν. (β') φδ. ζ' τροπ. β'). Ἀδὰμ νέος ὁ προαιώνιος Θεὸς (Παρακλ. ἤχ. α' Καν. (γ') φδ. ζ' τροπ. γ' Κυρ. πρωτῆ).

ἀδιόριστος φύσει τῆς θεότητος (Στιχ. γ' μεγάλης Παρασκευῆς).

ἀθανασία ἐνυπόστατος (Πεντηκ. Τεταρτ. Μεσοπεντηκ. Καν. (α') φδ. θ' Θεοτ. Θεοφάνης).

ἀθανατίζων τοὺς πιστοὺς (Τριφδ. (α') φδ. θ' τροπ. β' Παρασκ. πρὸ τῶν Βαΐων. Ἰωσήφ Στουδίτης). ἀθανάτισας τοὺς ἀνθρώπους (Παρακλ. ἤχ. γ' Τεταρτ. πρῶτ' Καν. (α') φδ. γ' τροπ. β' Ἰωσήφ).

***ἀθάνατος** μόνος αὐτὸς ὁ ποιήσας καὶ πλάσας τὸν ἄνθρωπον (Τριφδ. Σαββ. πρὸ τῆς Ἀπόκρῳ Κοντ. στροφὴ α' Ρωμ.). ἀθάνατος ἐν νεκροῖς (Παρακλ. ἤχ. πλ. δ' Κυρ. πρῶτ' ὑπακοή). ἀθάνατος τῇ φύσει ἐγεύσατο θανάτου (Παρακλ. ἤχ. πλ. δ' Παρασκ. πρῶτ' Δόξα Ἀποστίχων Αἰῶν). ἀθάνατος ὢν Θεὸς ὁμοιώθη θνητοῖς ἀνθρώποις καὶ ἔμεινεν ὁ ἦν (Εἰσμ. 143,17 Κοσμᾶς).

ἀθεώρητος (ΚΘ 8,28) ἀθεώρητος καὶ μὴ ἔχων ἀρχὴν (Παρακλ. ἤχ. πλ. α' Τεταρτ. ἐσπερ. Ἀποστιχ. α'). ἀθεώρητος ὀφθεῖς καὶ βρέφος γενόμενος († Στιχ. Συνάξεως Θεοτόκου). ἀθεώρητος ὀραθεῖς τοῖς ἀνθρώποις († Καν. (ς') ἀποστόλου Θωμᾶ φδ. η' Θεοτ. Ἰωσήφ). ἀθεώρητος φύσει ὠράθη προερχόμενος ἐκ Παρθένου ὡς ἄνθρωπος († Καν. τῶν ἐν Νικοπόλει τῆς Ἀρμενίας μαρτύρων φδ. δ' Θεοτ. Ἰωσήφ). ἀθεώρητος ὢν τοῖς σφραγίμ ὑπὸ χειρῶν αἵρεται πηλίνων († Ἰδιόμ. Ὑπαπαντῆς). ἀθεώρητος ὢν ἐν θρόνῳ θεϊκῶ ποιμέσιν ἐδεικνυτο ἐν φάτνῃ σαρκικῶς καὶ περιήστραψε θεία αἴγλη τοὺς σεσαρκωμένον αὐτὸν δοξολογοῦντας († Καν. προεόρτιος Χριστουγέννων φδ. η' τροπ. α'. Γεώργιος). ἀθεώρητος ὢν ὠφθη τῇ καθ' ἡμᾶς μορφεῖ (Παρακλ. ἤχ. α' Τρίτ. πρῶτ' Καν. (α') φδ. δ' Θεοτ. Ἰωσήφ).

ἀθλοθέτης (Παρακλ. ἤχ. δ' Δευτ. πρῶτ' Καν. (α') φδ. ε' τροπ. γ' Ἰωσήφ). ἀθλοθέτης τῶν μαρτύρων καὶ τῆς νίκης βραβευτῆς († Καν. Μερκουρίου μάρτ. φδ. θ' τροπ. α').

αἴγλη τῆς Τριάδος καὶ χαρὰ τῆς οἰκουμένης († Καν. Κ)τίνου καὶ Ἐλένης φδ. η' Θεοτ. Δαμ.).

***αἰνετός** καὶ δεδοξασμένος (Εἰσμ. 226,28 Δαμ.). αἰνετός τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος (Εἰσμ. 1,39 Δαμ.).

αἰνούμενος ὑπὸ πάσης πνοῆς ἄνω καὶ κάτω († Καν. (δ') εἰς Χρυσόστομον φδ. ς' Θεοτ. Εὐχ.).

αἴρων τοῦ κόσμου τὰ πταίσματα (Παρακλ. ἤχ. α' Δευτ. ἐσπερ. Στιχ. ε'). αἴρων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν (Παρακλ. ἤχ. α' Δευτ. ἐσπερ. Στιχ. γ'). αἴρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν σταυρὸν ἐπὶ τὸ πάθος ἐρχόμενος ἵνα παράσχη τύπον τοῖς ἐν αὐτῷ θέλουσι ζῆν (Παρακλ. ἤχ. πλ. α' Τρίτ. ἐσπερ. Στιχ. γ').

αἰσχύνας τὸν διάβολον διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ ἀμβλύνας τὸ κέντρον τῆς ἁμαρτίας (Παρακλ. ἤχ. πλ. α' Σαββ. ἐσπέρ. Στιχ. α'. Δαμ.). αἰσχύνας τὸν κρατοῦντα δείξας τῇ θεῖᾳ ἐγέρσει γυμνὸν ἠπορημένον (Παρακλ. ἤχ. α' Καν. (α') ᾠδ. ε' τροπ. β' Κυρ. πρωί).

αἰτία ζωαρχικὴ πάντων καὶ δύναμις ποιητικὴ (Παρακλ. ἤχ. γ' Σαββ. πρωί Καν. (β') ᾠδ. ζ' τροπ. α' Θεοφάνης).

αἴτιος ἀγάπης (Εἰσμ. 355,30 Γεώργ. Σικελιώτης). αἴτιος ἀπαθείας (Παρακλ. ἤχ. γ' Δευτ. πρωί Καν. (β') ᾠδ. δ' Θεοτ. Θεοφάνης). αἴτιος καὶ δοτὴρ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης († Καν. Προεόρτιος Χριστουγέννων ᾠδ. θ' τροπ. β'). αἴτιος εἰρήνης καὶ φωτὸς χορηγὸς (Εἰσμ. 156, 31 Γεώργιος).—εἰρήνης καὶ ἀγάπης (Παρακλ. ἤχ. α' Δευτ. πρωί Καν. (β') ᾠδ. θ' τροπ. β' Θεοφάνης). αἴτιος ἐλέους (ΚΘ 260,212 Εὐχ.). αἴτιος εὐσπλαγχνίας (ΚΘ 15,79 Δαμ.). αἴτιος τῆς εὐφροσύνης (ΚΘ 315, 72 Θεοστήρικτος). αἴτιος ζωῆς καὶ αὐτοζωῆ († Καν. εἰς Χριστὸν ἤχ. πλ. α' ᾠδ. θ' τροπ. ε' Εὐχ.). αἴτιος οὐρανίων ποιημάτων (Εἰσμ. 249,15 Γεώργ. Σικελιώτης). αἴτιος πάσης οὐσίας ΚΘ 182,289 Εὐχ.). αἴτιος τοῦ παντός († Καν. ἀνακομιδῆς Ἀναργύρων ᾠδ. ζ' Θεοτ. Δαμ.)—τοῦ παντός καὶ τὸ εἶναι πᾶσι παρασχὼν (ΚΘ 163,80 Δαμ.). αἴτιος τῶν ὄντων καὶ πάντων δημιουργὸς καὶ αἴτιος τῆς ἡμῶν σωτηρίας εὐδοκίᾳ πατρικῇ καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος († Δογματικὸν Θεοτ. Δαμ.). αἴτιος πάντων τῶν ἀγαθῶν († Καν. Ζηναΐδος ᾠδ. α' τροπ. α' Γεώργιος). αἴτιος τοῦ παντός ὑπερβολῇ χρηστότητος βροτὸς γεγεννημένος (Παρακλ. ἤχ. πλ. δ' Τρίτ. πρωί Καν. (α') ᾠδ. ζ' Θεοτ. Ἰωσήφ). αἴτιος σωτηρίας (Παρακλ. ἤχ. α' Καν. (γ') ᾠδ. η' Θεοτ. Κυρ. πρωί).—σωτηρίας αἰωνίαν λύτρωσιν δωρούμενος (ΚΘ 163 90 Δαμ.). αἴτιος ὥρῶν καὶ καιρῶν καὶ χρόνων (ΚΘ 79,197 Εὐχ.).

αἰχμαλωτεύσας διὰ σταυροῦ τὴν γαστέρα τοῦ ἔδου καὶ καταλύσας τοῦ θανάτου τὴν τυραννίδα (Πεντηκ. Κυρ. τῶν Μυροφόρων Καν. (β') ᾠδ. δ' τροπ. α' Ἀνδρέας).

αἰωνοτόκος (Εἰσμ. 367, 15 Ἀνδρέας).

ἀκατάληπτος (Παρακλ. ἤχ. γ' Κυρ. πρωί Κάθ. Ϛ'). ἀκατάληπτος ἀνάρχως λάμπας πρὸ ἑωσφόρου ἀσωμάτου γαστροῦ τοῦ γεννήτορος († Στιχ. τῶν Προπατόρων). ἀκατάληπτος τῇ φύσει († Καν. Ἰωαν. Παλαιολαυρίτου ᾠδ. ε' Θεοτ. Θεοφάνης).

ἀκατανόητος (Παρακλ. ἤχ. γ' Παρασκ. πρωί Μακαρισμῶν τροπ. β'). ἀκατανόητος ταῖς οὐρανίαις στρατιαῖς (ΚΘ 8,1).

(Ἀκολουθεῖ)

† Ὁ πρ. Λεοντοπόλεως ΣΩΦΡ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΔΗΣ